

शिवज्ञान न० मासभेदे दण्डभेदेन साहेन्द्रादियोगज्ञापके शास्त्रभेदे “साहेन्द्रे विजयो नित्यमसृते कार्यशोभनम् । वक्त्रे कार्यविलम्बः स्यात् मृत्यु च मरणं भवेत् । वैशाखादिप्रावणान्तमेकभावेन संवदेत् । कष्टतादि दिवारालौ चतुर्भासं यथाक्रमम् । यासमानं दिग्माने ज्ञेयं सर्वत्र सासके । तत्प्रमाणाद्येन ज्ञातव्यं दण्डमान विचक्षणैः । रात्रिमानप्रमाणेन ज्ञेयं दण्डप्रमाणकम् । न वारतिघिनक्षत्रं न योगः करणं तथा । शिवज्ञानं समासाद्य सर्वं सुनिविष्टारणम् । आद्रादिमार्गपर्यन्तं सप्तवारे समादिशेत् । शून्यवक्रादियोगं हि पौषादि-
रैवतकथा” ज्योतिः ।

शिवचतुर्दशी स्त्री शिवप्रिया चतुर्दशी । फाल्गुनकृष्णचतुर्दश्याम् । व्रतशब्दे शिवचतुर्दशीव्रतं दृश्यम् ।

शिवताति स्त्री शिव+तातिच् । मङ्गलपरस्परार्थां हेमचः

शिवदारु न० शिवो देवस्तदादिकं दारु । देवदारुशब्दे राजनि०

शिवदूती स्त्री शिवो दूतो यस्याः । शुद्धगोक्षुत्तिभेदे लिङ्गाः

योगिनीभेदे च “यदा जघान जगतं रक्तभीजं हिताय वै । महादेवी महाभावा तदास्याः कायतः कृता ।

दूतं प्रस्थापयामास शिवं शुभ्राय सास्विका । तेन सा शिवदूतीति देवैः सर्वैः प्रगीयते” काविकापु० ६० अ० ।

“यः शिवाविरुक्तं श्रुत्वा शिवदूतीं शिवप्रदासु । प्रणमेत् साधको भक्त्या तस्य कामाः करे स्थिताः” तल्लैव । “ब्रह्माणी प्रथमा प्रोक्ता ततो साहेश्वरी परा । कौसारी वैष्णवी चैव वाराहो पञ्चमी तथा । नारसिंही तथैवेंद्री शिवदूतो तथाऽपी । एताः पूज्या महाभागाः योगिन्यः कामदायिकाः” तल्लैव । “कौषिक्याः कृदयाद्देवी निःकृता ध्यानतो हरेः । शिवदूतीति विख्याता शिवाशतसुसंभृता” तल्लैव ।

शिवद्रुम पु० शिवप्रियः द्रुमः । विल्वशब्दे राजनि० ।

शिवद्विष्टा स्त्री शत० । केतक्यां राजनि० ।

शिवधर्म न० शिवस्य तदुपासनार्थां धर्मो यत् । सपपुराणभेदे

“चतुर्थं शिवधर्माख्यं साक्षात्तन्मोक्षभाषितम्” कूर्मपुर० ।

शिवधातु पु० इत० । पारदे पारदशब्दे दृश्यम् ।

शिवनाभि पु० शिवस्य नाभिरिव । शिवलिङ्गभेदे “शिवनाभि

मयं लिङ्गं प्रतिपूज्यं महर्षिभिः । अथैव सर्वलिङ्गे-
भ्यस्तस्मात् पूज्यं विधानतः” वीरसि० । अत्र समा० ।

शिवनाभः शालग्रामशिलाभेदे शालग्रामशब्दे दृश्यम् ।

शिवपुरी स्त्री इत० । कास्यां हेमच० शिवनगर्यां दशोऽप्यल ।

शिवप्रिय न० इत० । शहराक्षे शहरादेवबल्लभे लि० राजनि० ।

श्वकटके जटा० । शुद्धसूरे पूरुटिके च पु० राजनि० ।

इदुर्गायां स्त्री शब्दभा० । [अर्जुनशब्दे राजनि० ।

शिवमल्लक पु० शिवः कल्याणकरः मल्ल इव कायति के-क ।

शिवमल्ली स्त्री शिवस्य मल्लोव प्रियत्वात् । वक्रशब्दे अमरः ।

शिवरात्रि स्त्री शिवप्रिया तदुपासनार्थां रात्रिः । माघातः

परस्यां कृष्णचतुर्दश्याम् । तद्वाक्यो हि शिवपूजनव्रता-

दिकं क्रियते इति तस्या रात्रिस्तत्प्रियत्वम् । शतद्वि-

सकत्तव्ये व्रते च । तद्विधानकालादि ति० त० चक्रं यथा

कालमाधवीये स्कान्दे नागरखण्डम् “माघमासस्य

शेषे या प्रथमे फाल्गुनस्य च । कृष्णा चतुर्दशी

सा तु शिवरात्रिः प्रकीर्त्तिता” । अत्रैकस्यास्तिये-

र्माघोयत्वफाल्गुनीयत्वे सत्युद्योगवृत्तिभ्याम् अतिरुद्धे ।

ततस्तु माघ्यनन्तरा चतुर्दशी शिवरात्रिः । अस्यासुप-

वासः प्रधानम् “न ज्ञानेन न वस्त्रेण न धूपेन

न चान्ध्या । तव्याग्नि न तथा पुष्पैर्यथा ततोपवासतः”

इति शङ्करोक्तेः । स्कान्दे “ततो रात्रौ प्रकृतं च

शिवप्रोषणतत्परैः । प्रहरे प्रहरे ज्ञानं पूजा चैव

विशेषतः” । अत्र वीपुसया प्रहरचतुष्टयसाध्यं प्रती-

यते । नरसिंहाचार्येण श्वेतेश्वरसंहितायाम् “शैवो वा

वैष्णवो वापि यो वा स्यादन्यपूजकः । सर्वं पूजाफलं

फलं शिवरात्रिर्विहसिखः” । संवत्सरपदीमे “दु-

ग्धेन प्रथमे ज्ञानं दग्धा चैव द्वितीयके । ततोये च

तथाज्येन चतुर्थे मधुना तथा” । ईशानसंहितायाम्

“माघे कृष्णचतुर्दश्यां शिवदारो यदा भवेत् । भोभो

वापि भवेद् देवि ! कर्त्तव्यं व्रतसत्तमम् । शिवयोगस्य

ज्ञोनेन तद्भवेद्व्रतसत्तमम् । शिवरात्रिव्रतं नाम सर्वपाप-

प्रणाशनम् । सा चाण्डालात् महृष्याणां भुक्तिमुक्तिप्रदाय-

कम्” । नागरखण्डे “अपवासप्रभावेण बलादपि च

जागरात् । शिवरात्रिस्तथा तस्य लिङ्गापि प्रपूजया ।

अस्ययान् ज्ञभते लोकान् शिवसायुज्यसाधुयात्” । पाद्मे

“वर्षे वर्षे जहादेवि ! नरो नारी पततिव्रता । शिव-

रात्रौ महादेवं काशं भक्त्या प्रपूजयेत्” । ईशानसंहि-

तायाम् “एवमेव व्रतं कुर्यात् प्रतिवत्सरं व्रतो ।

हादशाब्दिकमेतद्वि चतुर्विंशत्साब्दिकं तथा । सर्वान्

कामानवाप्नोति प्रेत्य चेह च मानवः” । हेमा-

द्रिष्टता स्मृतितः “प्रदोषव्यापिनी यास्या शिवरात्रिचतु-

र्दशी” । प्रदोषमाह वत्सः “प्रदोषोऽस्मन्वाहूर्त्तं चदि-